

Työttömien Keskusjärjestön lausunto, HE 75/2023 vp

Työttömien Keskusjärjestö kiittää Sosiaali- ja terveysvaliokuntaa lausuntopyynnöstänne:

Hallituksen:

”Esityksen mukaan eräitä etuuksia ja rahamääriä, jotka on sidottu kansaneläkeindeksiin tai elinkustannusindeksiin, ei tarkistettaisi siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään tai elinkustannusindeksin muutosta vastaavasti vuosina 2024–2027. Ehdotettu uusi laki koskisi sairausvakuutuslain mukaista päivärahaetuuksien vähimmäismäärää, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain mukaista ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärää, työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan, peruspäivärahan korotusosan ja lapsikorotuksen määrää, lasten kotihoidon tuesta ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaisia etuuksia, yleisestä asumistuesta annetun lain mukaisia rahamääriä, eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain mukaisia rahamääriä, opintotukilain mukaisen opintorahan, opintorahan huoltajakorotuksen ja oppimateriaalisän määrää, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaista aikuiskoulutustuen perusosan määrää sekä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain mukaista vastaanottorahaa ja käyttö rahaa. Lisäksi eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia muutettaisiin väliaikaisesti siten, että asumistuessa huomioon otettavien lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannusten määriä, keskimääräisiä asumismenoja sekä asumismenojen enimmäismääriä ei tarkistettaisi vuosina 2024–2027.”

Ehdotettujen jäädytysten maksimiksi asetettaisiin 10,2 % suhteessa vuosien 2024-2027 aikana tapahtuvaan inflaation nousuun. Syyskuussa 2023 Tilastokeskuksen mukaan inflaation taso oli 5,5 % edelliseen vuoteen nähden. Tällä inflaation tasolla jäädytykset saavuttaisivat 10,2 % tason alle kahdessa vuodessa.

Työttömien Keskusjärjestö vaatii hallitusta perumaan nämä epäinhimilliset ja julmat sosiaaliturvan leikkaukset. Lisäksi on tehtävä tutkittuun tietoon perustuva kokonaisarvio kaikista aiotuista sosiaaliturvan leikkauksista.

Työttömien Keskusjärjestö vaatii monipuolisempaa vaikutusarviointia etenkin, kun/jos perusetuuksia leikataan

Koska **”Esityksellä on vaikutuksia ihmisoikeussopimusten turvaamien taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumiselle sekä perustuslain 19 §:n 1-3 momentin mukaisten perusoikeuksien toteutumiseen”** (s. 30), esityksen vaikutusarvioinnissa täytyy myös arvioida taloudellisten vaikutusten lisäksi esityksen sosiaaliset, sivistykselliset sekä perusoikeuksien turvaamiseen liittyvät vaikutusolollisuudet. Erityisesti leikkausten vaikutusta lasten tilanteeseen täytyy arvioida paremmin, koska heillä ei ole mitään mahdollisuutta vaikuttaa vanhempiensa työllistymiseen tai sosiaaliseen tilanteeseen.

Taloudellisia vaikutuksia tulee arvioida myös monipuolisemmin. Lakiesityksessä on arvioitu taloudellisia vaikutuksia lähtökohtaisesti vain edunsaajien oletettavissa olevien käytössä olevien tulojen pohjalta. Siitä ei ole lakiesityksessä varsinaisesti arviota, riittävätkö nämä käytettävissä olevat tulot kattamaan inhimillisen elämän edellytyksiä Suomessa.

Työttömien Keskusjärjestön mielestä sosiaaliturvan leikkausten sijaan, nykyistä sosiaaliturvaa on korotettava. Hallituksen on peruttava aiotut leikkaukset vähävaraisten toimeentuloon, ja miettiä, miten nykyistä sosiaaliturvan tasoa voidaan nostaa nykyisestä, jotta ihmiset pystyvät edes perusinhimillisten taloudellisten normien puitteissa elämään tässä yhä kallistuvassa yhteiskunnassa.

Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9
www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi

Nykyinen perusturva on todettu riittämättömäksi Perustuslain 19 § mukaisen inhimillisen elämän turvaamiseksi

Perustuslain 19 § mukaan jokaisella on oikeus ihmisarvoiseen elämään. Kuten THL toteaa (2023) Ihmisarvoinen elämä on määritelmänä monitahoinen ja se, mitä siihen katsotaan sisältyvän, on aika- ja paikkasidonnaista.

Ihmisarvoiseen elämään kuuluvia tavaroita, palveluita ja aktiviteetteja voidaan kuitenkin pyrkiä määrittämään viitebudjettien avulla. THL:n viitebudjetti-raportti 2022. Raportti löytyy täältä: <https://www.julkari.fi/handle/10024/146028>.

Ihmisarvoisen elämän viitebudjetit muodostuvat hyödykekoreista, joiden katsotaan olevan välttämättömiä ihmisarvoisen elämän kannalta 2020-luvun Suomessa. (THL 2023.)

Esimerkkinä em. THL:n ihmisarvoisen elämän viitebudjetista (2023, 51) naisen n.45-v minimi-viitebudjetti on 623e/kk ja miehellä n.45-v minimi-viitebudjetti on noin. 631/kk ja pariskunnalla minimi-viitebudjetti on n.1 146/kk. Nämä luvut ovat ennen liikkumiseen liittyviä kustannuksia ja asumiskustannuksia.

Työmarkkinatuki on tällä hetkellä nettona (vuoden 2023 alun indeksikorotuksen jälkeen) noin. 640e /kk. Se riittäisi juuri ja juuri ihmisarvoisen viitebudjetin mukaiseen elämään vuoden 2022 hinnoilla, jos työmarkkinatuella ei tarvitsisi maksaa asumiskustannuksia.

Asumistuki kattaa tällä hetkellä kuitenkin vain maksimissaan 80 prosenttia kohtuullisista asumiskustannuksista. Eli, silloinkin kun henkilö olisi onnekaasti löytänyt kohtuuhintaisen asunnon, on hänen maksettava 20 prosenttia omavastuuta. Tämä maksetaan työttömänä ollessa yleensä työmarkkinatuesta. Hallitus on lisäksi korottamassa omavastuuta 30 prosenttiin kohtuuhintaisen asumisen kustannuksista.

Hallitus myös poistaa työttömyysetuuden lapsikorotukset. Lapset tulevat saamaan omiin elämisen kuluihinsa siis pääasiassa vain lapsilisän verran rahaa, mikäli hallituksen lapsikorotuksen poistaminen tehdään.

Työmarkkinatuki ei siis riitä yksinasuvalla tai kaksin asuvilla, puhumattakaan lapsiperheestä, ihmisarvoisen elämän viitebudjettiin (THL 23, s. 50-51).

Peruspäivärahalla- ja työmarkkinatuella sinnittelevän työttömän tilanne oli kriittinen ja vakava jo vuonna 2022. Vuonna 2023 inflaatio on edelleen kasvanut, ja kuten edellä osoitamme, vaikka inflaatio olisi pysähtynyt 2022, ei työmarkkinatuki silti riittäisi ihmisarvoiseen elämään.

Hintojen siis noustessa inflaation myötä myös vuonna 2023 ja jatkaessa toistaiseksi nousuaan, on vastuutonta ja vakava rakenteellinen laiminlyönti jäädyttää indeksikorotukset työttömyysturvasta.

Toimeentulotuen tarve tulee hallituksen toimien myötä kasvamaan, eikä perusosa (esim. yksinasuvalla n. 555e/kk) riitä inhimillisen elämän viitebudjettiin. Myös lapsiperheitä putoaa reilusti viitebudjetin alle olevalle toimeentulotuella lapsikorotusten poistamisen myötä.

Hallitus ajaa kasautuvilla leikkaustoimillaan kaikkia kotitalousmuotoja viimesijaiselle toimeentulotuella ja näköalattomaan niukkuuteen.

Suomen Perustuslain 19 § Oikeus sosiaaliturvaan mukaan "*19 § Oikeus sosiaaliturvaan Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.*"

Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9
www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi

Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä."

Suomi on myös saanut Euroopan Neuvostolta jo kolme oikeudellista ratkaisua, jossa on todettu suomalaisen perusturvan olevan riittämätöntä.

Millä tavalla hallitus turvaa työttömille Suomen perustuslain mukaiset oikeudet esitetyillä sosiaaliturvan leikkauksilla, kun tutkitun tiedon mukaan Suomessa nyt jo työttömät jäävät alle ihmisarvoisen elämän mukaisen viitebudjetin?

Ongelmista nykyisen perusturvan riittämättömyydestä tulee mm. siitä, että sote-maksuja menee vuosittain lähes puolimiljoonaa ulosottoon. STEAn rahoittamassa Elämänlaatu ry:n Vaateri – Vertaistuellisesti talousohjauksesta hankkeessa vuoden 2022 asiakkaita 98 % oli ylivelkaantumista, joka osaltaan johtui SOTE-maksuista. Hanke toimii Salon ja pääkaupunkiseudun alueella, ja asiakkaita hankkeessa oli vuonna 2022 yhteensä 2411 eri ihmistä. Asiakkaita 85% oli hakenut apua muualta aiemmin, mutta palveluihin pääsylle oli este tai prosessi ei ollut edennyt. Hankkeessa yksilökohtaista neuvontaa saaneen asiakkaan keskimääräisen velan määrä oli 48 755 euroa (asiakkaiden määrä 1802 henkilöä). Velan pääsyksi mainittiin työttömyys, terveys-/päihdeongelma tai avio- tms. ero.

Myöskään 100 000 htv. työllisyystavoite ei riitä, koska rakenteellisia työttömiä on tätä enemmän. Työ- ja elinkeinoministeriön laskelmien mukaan palveluiden piirissä syyskuussa oli 112 700 henkilöä. Tämän lisäksi oli 89 900 pitkäaikaistyötöntä vailla mitään palvelua.

Eriarvoisuus kasvaa ja sillä on negatiivisia yhteiskunnallisia vaikutuksia

Lakiesityksessä HE 75 todetaan, jossa arvioidaan indeksileikkauksia:

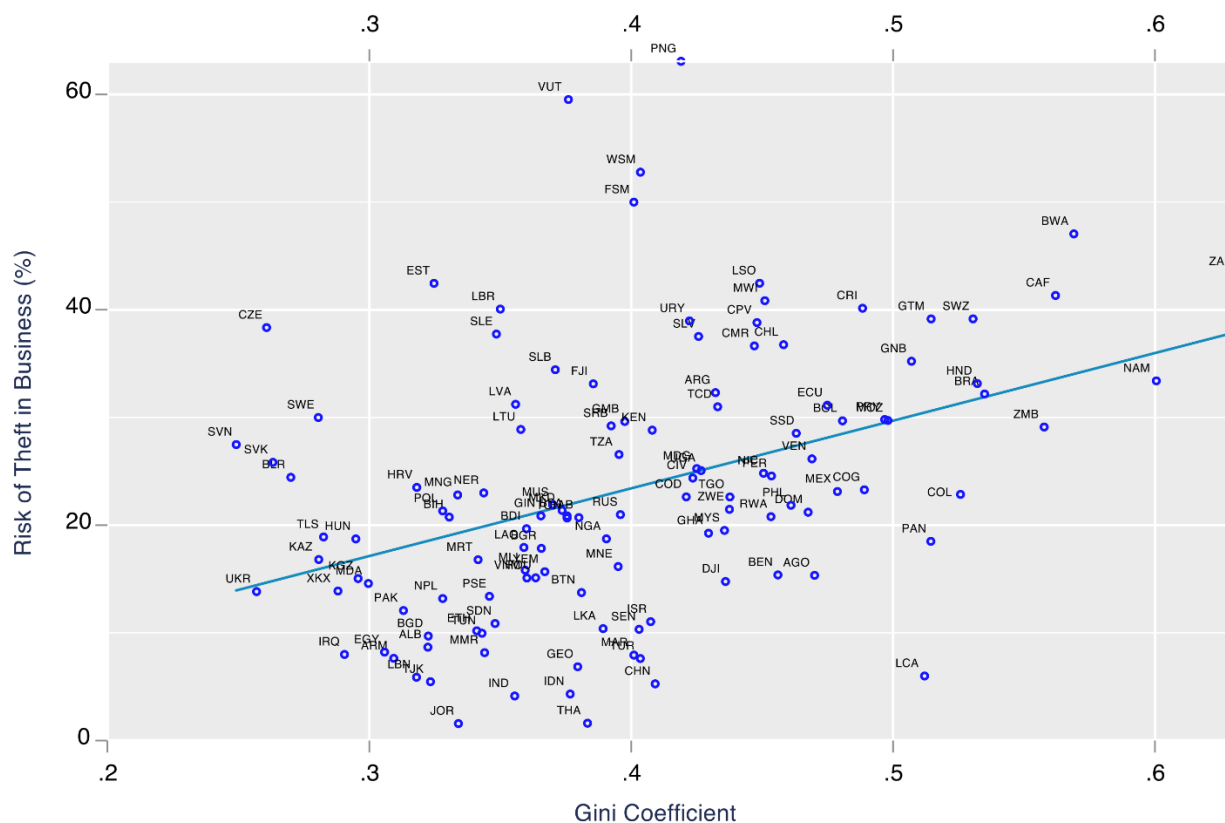
"Kelan arvion mukaan esitys lisää pienituloisissa perheissä asuvien lasten määrää 2,8 prosentilla. Arviossa ei ole huomioitu työllisyysvaikutusta. Lapsiperheköyhyys koskettaa nykyisin noin 10 prosenttia lapsista. Köyhyysriskissä ovat erityisesti pienten lasten perheet, monilapsiset perheet ja yhden aikuisen kotitaloudet." (s. 32).

Esitys lisää yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja kohdistuu myös lapsiin (työllisyysvaikutukset – oli niitä käytännössä tai ei – eivät kuitenkaan auta kaikkia työllistymään).

OECD:n mukaan talouskasvua ei välttämättä hidasta verovarain kerätyn rahan jakaminen sosiaalisiin perustein (s 60-61). Eriarvoisuudella on todettu selkeästi sosiaalista pääoma heikentävä yhteys. Jos merkittävä osa väestöstä on köyhää, niin yhteiskunnassa ali-investoidaan kasvuun. Lisäksi ihmisten mahdollisuudet edetä yhteiskunnassaan parempaan asemaan heikkenevät. Ansioiden eriarvoisuus syö yhteiskunnan talouskasvua ja kehitystä.

https://read.oecd-ilibrary.org/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en#page62

Eriarvoisuus tutkitusti kasvattaa riskiä monenlaisille yhteiskunnallisille negatiivisille käyttäytymisilmiöille. Esimerkiksi taloudellisella eriarvoisuudella ja rikollisuudella on todettu tilastollinen yhteys.

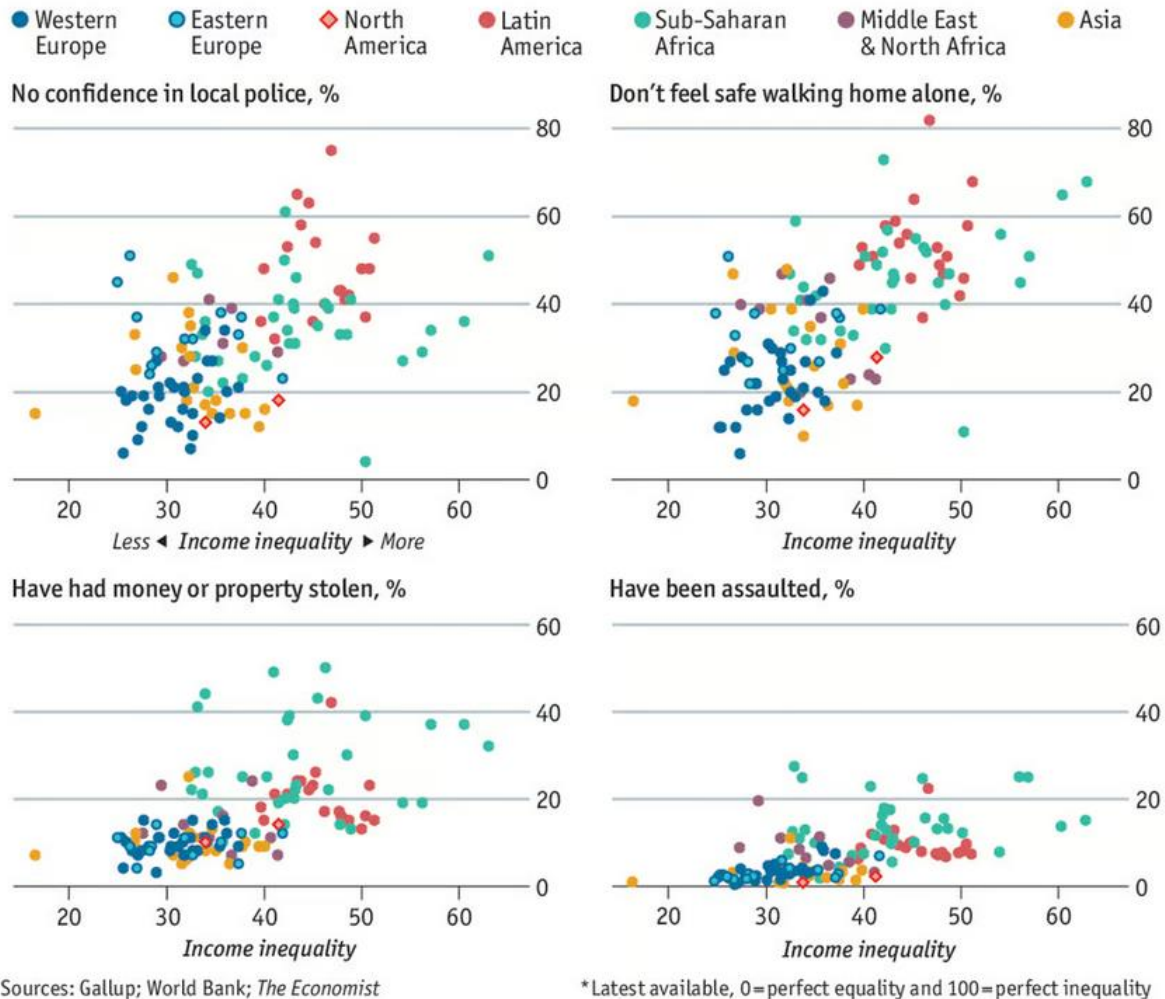
Vastaavasti sosiaalinen koheesio ja luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin vähentää jonkin verran eriarvoisuuden kasvusta johtuvaa rikollisuuden kasvun riskiä.

<https://www.brookings.edu/articles/is-the-risk-of-crime-against-businesses-greater-in-more-unequal-countries/>

Kansainvälisissä vertailuissa eriarvoisuuden kasvu esimerkiksi lisää yritysten riskiä tulla ryöstetyksi, heikentää ihmisten luottamusta virkavaltaan, heikentää turvallisuuden tunnetta, sekä lisää henkilökohtaista riskiä tulla ryöstetyksi tai joutua väkivallan uhriksi.

Keeping up with the Joneses

Income inequality (Gini coefficient*) and crime, 2017

Economist.com

Jun 7th 2018

Share

<https://www.economist.com/graphic-detail/2018/06/07/the-stark-relationship-between-income-inequality-and-crime>

Työttömien Keskusjärjestön puolesta,

Jukka Haapakoski

Työttömien Keskusjärjestö

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs

00240 Helsinki

jukka.haapakoski@tyottomat.fi

Y-tunnus: 1003909-9

+358 50 577 2580

Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9

www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi

Lähteitä:

Euroopan neuvoston ratkaisu Suomen sosiaaliturvan tasosta.

<https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/sosiaalisten-oikeuksien-komitealta-ratkaisu-suomen-sosiaaliturvan-tasosta>

HS: " Lähes 900 000 suomalaista köyhyys- tai syrjäytymisriskissä

Sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos että Euroopan neuvoston komitea ovat todenneet, että Suomen perusturva on osin riittämätön." <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009476805.html>

Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf

Economist: <https://www.economist.com/graphic-detail/2018/06/07/the-stark-relationship-between-income-inequality-and-crime>

The Brookings Institution <https://www.brookings.edu/articles/is-the-risk-of-crime-against-businesses-greater-in-more-unequal-countries/>